



Rigsarkivets forskningsstrategi frem mod 2025

Rigsarkivets forskningsindsats skal understøtte Rigsarkivets overordnede strategi frem mod 2025 ved at bringe flere arkivalier i spil samt fastholde og udvikle Rigsarkivets position i den danske historiske forskerverden

Dette overordnede mål søges opnået via forskningsmiljø, der på én gang er forankret i institutionen og synligt i omverdenen, og har strategisk fokus på følgende fire punkter:

- Videreførelse af kriminalitetshistorie som et fagligt satsningsområde
- Øget internationalisering af Rigsarkivets forskning
- Udvikling af nye satsninger: Familie- og slægtshistorie, Danmarks internationale forbindelser og digitalt skabte arkivalier

Kriminalitetshistorie var også et strategisk fokuspunkt i den forrige forskningsstrategi. Det skabte adskillige resultater, som det er oplagt at høste frugterne af ved at videreføre satsningsområdet frem mod 2025.

Internationalisering af Rigsarkivets forskning har i en årrække været i en positiv udvikling, men for yderligere at styrke synligheden af Rigsarkivets forskning i internationale netværk og gennem international publicering behøves øget tilskyndelse og udvidet støtte.

Udvikling af nye satsninger

En forskningsstrategi bør være dynamisk og udvikle nye satsningsområder, ikke mindst i lyset af en betydelig udskiftning i forskerstaben.

Familie- og slægtshistorie er motiveringen for at benytte arkivalier hos den største brugergruppe i Rigsarkivets formidlingsvirksomhed. Der er et behov for at bringe flere problemstillinger og arkivalietyper i spil i forhold til denne gruppe. Samtidig er det set i et internationalt perspektiv et forskningsfelt, som mangler tyngde i dansk historieforskning.

Danmarks internationale forbindelser er ligeledes et kommende satsningsområde, som dels rummer et betydeligt potentiale for internationalisering, dels beskæftiger et voksende antal forskere i Rigsarkivet. Derfor bør netværksdannelse samt projektformulering og -modning på området støttes.

Digitalt skabte arkivalier har i de senere årtier og i stadig stigende takt fået større og større betydning i såvel den offentlige som private sektor. For at bringe disse nye arkivmedier i spil i forskningen er det ønskeligt, at Rigsarkivets egne forskere går foran for at demonstrere det forskningsmæssige potentiale i disse arkivalier. I ovennævnte forskergruppe er der flere forskere, som har vist interesse for disse arkivalier. Det vil derfor også være et fokuspunkt at



stimulere denne interesse og støtte forskningsprojekter, som bryder vej ved at udnytte disse kilder.

De fem fokuspunkter uddybes nærmere nedenfor. Det gælder også forskningsstrategiens forankring i arkivloven og i Rigsarkivets mission og strategi, den videre begrundelsen for forskningen samt en kort analyse af omverdenens tendenser og forventninger.

Hvorfor forskning i Rigsarkivet?

Rigsarkivets forskning er forankret i arkivloven, Rigsarkivets grundfortælling og Rigsarkivets overordnede strategi frem mod 2025.

Forskningen i arkivloven

Det juridiske udgangspunkt for forskningsvirksomheden i Rigsarkivet er bestemmelserne i arkivloven af 17. december 2002 med senere ændringer, § 4 nr. 5:

Statens Arkiver har til formål

- 1. at sikre bevaringen af arkivalier, der har historisk værdi eller tjener til dokumentation af forhold af væsentlig administrativ og retlig betydning for borgere og myndigheder,*
- 2. at sikre muligheden for kassation af ikke-bevaringsværdige arkivalier i samarbejde med de myndigheder, der er omfattet af denne lov,*
- 3. at stille arkivalierne til rådighed for myndigheder og offentlighed, herunder til forskningsformål,*
- 4. at vejlede borgere og myndigheder i benyttelse af arkivalier,*
- 5. at udøve forskning og udbrede kendskabet til forskningens resultater.*

Endvidere er Rigsarkivet i henhold til bekendtgørelse af 8. juli 1997 omfattet af lov af 27. marts 1996 om forskning ved arkiver, biblioteker og museer m.v. Dermed er Rigsarkivet en forskningsinstitution under Kulturministeriet.

Forskningen i Rigsarkivets grundfortælling

I Rigsarkivets grundfortælling fra 2014 fremhæves Rigsarkivet som et videnscenter for Danmarks historie, og specifikt nævnes det om forskningen:

Som kultur- og forskningsinstitution formidler vi Danmarks historie og bidrager til ny forskning og viden.

Forskningen i Rigsarkivets overordnede strategi

Rigsarkivets nye strategi har som mål frem mod 2025 at:

- *Bringe arkiverne i spil til flere*
- *Bidrage til effektivisering af den offentlige sektor*
- *Udvikle og fremtidssikre den teknologiske infrastruktur og samlingerne*



Forskningen kan særlig bidrage til at realisere punktet ”bringe arkivalierne i spil til flere”. Det er i strategien beskrevet i hovedtræk, hvorledes forskningen kan medvirke:

Strategisk forskningsindsats

Rigsarkivet vil som forskningsinstitution fokusere på udvalgte satsningsområder, herunder en særlig indsats for forskning med udgangspunkt i digitalt skabte data og dokumenter. Forskningsressourcerne skal anvendes, så de får størst mulig effekt på opnåelsen af de strategiske mål. Rigsarkivets forskning vil udfylde sin rolle i den samlede udforskning af Danmarks historie og samtidig være katalysator for øget brug af Rigsarkivets samlinger og services, især målrettet humanistisk, samfundsvidenskabelig og sundhedsvidenskabelig forskning. Rigsarkivet vil derfor styrke indsatsen med at tiltrække eksterne forskningsmidler til projekter, der spiller sammen med de strategiske satsningsområder.

Den videnskabelige forskning i Rigsarkivet er således nært forbundet med og begrundet i Rigsarkivets arkivfaglige opgaver. Dette udvikles nærmere i det følgende.

Forskningen og de arkivfaglige opgaver

Forskningen i Rigsarkivet er nært sammenknyttet med varetagelsen af Rigsarkivets andre kerneopgaver: bevaring og kassation, tilgængeliggørelse og vejledning.

Varetagelsen af alle tre kerneopgaver kræver medvirken af arkivarer med et dybtgående kendskab til den historiske sammenhæng, arkiverne er blevet til i. Et sådant kendskab kræver studier i såvel arkivskabernes beslutningsprocesser, ressortafgrænsninger og arkivsystemer som i den virkelighed, beslutningerne angår.

Arbejdet med bevaring og kassation indebærer afgørelser med vidtrækkende følger for den fremtidige forsknings muligheder for at finde svar på sine spørgsmål i arkiverne. Derfor kræver det medvirken af medarbejdere, som af egen erfaring ved, hvad forskning er. Det gælder ikke mindst i forbindelse med den kommende udformning af et overordnet, strategisk bevaringskoncept for dokumentation af det danske samfund og dets historie på tværs af det traditionelle skel mellem offentlige og private arkivskabere.

Tilgængeliggørelsen af arkivalierne kræver medvirken af arkivarer med specialistviden inden for de centrale tidsperioder og aspekter af den danske historie fra middelalderen til vor egen tid. Beskrivelsen af arkivskabere og arkivserier og deres indbyrdes forhold kan ikke altid alene bygges på de informationer, der umiddelbart fremtræder af arkivalierne, men må inddrage oplysninger, som aftvinges kilderne på grundlag af nærstudier i disse i kombination med generel viden om den relevante tidsperiode og den pågældende arkivskabers opgaver. En særlig form for tilgængeliggørelse sker via digitalisering, hvor personligt kendskab til forskningens behov er en vigtig baggrundsviden for prioriteringen af indsatsen.

Behovet for specialistviden kommer også i spil ved vejledningen af arkivbrugerne. Navnlig gælder, at forskere har særlige fortrin, når det gælder vejledning af andre forskere. Arkivarer



kan inspirere andre forskere til at bruge de relevante arkivalier i forbindelse med besøg på læsesalen eller ved møder i forskellige faglige netværk, men det gælder også i et bredere perspektiv. Inddragelsen af nye kilder og kildegrupper eller en ny udnyttelse af velkendte kilder og kildegrupper kan yde afgørende bidrag til en fornyelse af historieforskningen. Arkivernes forskere kan ved deres arbejde med samlingerne få inspiration og erfaring hertil og gennem deres egen forskning demonstrere resultaterne for deres kolleger i forskningsmiljøet. Desuden er mange arkivsystemer temmelig komplicerede for arkivbrugerne. Her kan arkivarerne via deres egen forskning indvinde og udbrede erfaringer, som kan komme andre forskere til gode.

I de senere år har forskere også spillet en stor rolle for udviklingen af Rigsarkivets digitale undervisningstilbud rettet mod folkeskole, gymnasier og historiestuderende. Det gælder ved valget af temaer, udvalget af kilder, transskription og kommentering af disse, kildernes placering i forhold til den historiske sammenhæng, udarbejdelse af elevspørgsmål og lærervejledning m.m.

For alle tre kerneopgaver gælder således, at Rigsarkivet må have arkivarer, som gennem deres forskning indgår i en stående dialog med det danske og tillige ofte det internationale forskningsmiljø på deres respektive områder.

Hensynet til varetagelsen af de andre kerneopgaver udgør den primære begrundelse for forskningen i Rigsarkivet. Af punkt 5 i formålsbestemmelsen fremgår imidlertid også, at der ud over forskningen skal ske en udbredelse af forskningens resultater. Der fremhæves hermed et bredere, kulturelt formål med forskningen, som også afspejles i Rigsarkivets status som en forskningsinstitution under Kulturministeriet. Der er i den danske offentlighed en stærk historisk interesse, som det historiske forskningsmiljø, herunder arkiverne, har en forpligtelse til at imødekomme med forskningsresultater, som kan udvide forståelsen af det danske samfunds fortid og give langsigtede perspektiver til den løbende samfundsdebat.

Afsæt i Rigsarkivets forskningsstrategi 2010-2016

Denne forskningsstrategi er den anden i rækken af egentlige forskningsstrategier for Rigsarkivet. Ultimo 2015 blev der gennemført en evaluering af Rigsarkivets hidtidige forskningsstrategi 2010-16, som pegede på en betydelig realisering af strategiens fire fokuspunkter: kriminalitetshistorie som faglig satsning, rekruttering af nye forskere, øget tværinstitutionelt samarbejde og øget synlighed af Rigsarkivets forskning. Denne evalueringens resultater indgår naturligt i grundlaget for den nye forskningsstrategi frem mod 2025.

I den forrige strategi blev der truffet nogle grundlæggende valg, som også gælder for den kommende strategi frem mod 2025. Der skal således være tale om en synlig forskning, som åbner sig fra Rigsarkivet og udadtil. Dette indebærer brugen af et alment forskningsbegreb med udgangspunkt i forskningsrelevante problemstillinger, således som Kulturministeriet ønsker det. Endvidere at publicering sker "på markedsvilkår", dvs. i på almindeligt anerkendte forlag og i almindeligt anerkendte skriftserier og tidsskrifter frem for "på eget forlag".



Yderligere at Rigsarkivets forskere medvirker i netværk og projekter på tværs af institutioner, hvad enten de er iværksat fra Rigsarkivet eller udefra. Endelig at der forskes i en bred vifte af emner inden for dansk historie på grundlag af samlingerne, for en del gerne i større samlede projekter, men sådan at f.eks. administrationshistoriske og arkivistiske og informationsfaglige emner også kan tages op. Valget af kriminalitetshistorie som særligt satsningsområde og videreførelsen heraf er nævnt. De andre fokuspunkter i den tidligere strategi var rekruttering af nye forskere, øget tværinstitutionelt samarbejde og øget synlighed af Rigsarkivets forskning. At disse fokuspunkter ikke uden videre glider over i den nye strategi, betyder ikke, at de må tabes af syne. Rigsarkivet har stadig en aldrende forskerstab, der er stadig muligheder for at udbygge det tværinstitutionelle samarbejde, og arbejdet med synlighed kan altid drives videre. Men ikke mindst arbejdet med en overordnet strategi for Rigsarkivet har ført til, at andre områder denne gang rykker mere i fokus.

Kriminalitetshistorie

I den forrige forskningsstrategi 2010-2016 blev kriminalitetshistorie defineret som et særligt satsningsområde for Rigsarkivets forskning. Det skete med udgangspunktet i Rigsarkivets mange og alsidige samlinger og i en eksisterende tyngdepunktsdannelse. Det lykkedes i stor udstrækning at realisere denne målsætning, navnlig fordi FKK bevilgede ca. 1 mio. kr. til etablering af et netværk med emnet kriminalitetens kulturhistorie og med Rigsarkivet som vært. Hovedaktiviteterne i netværket har været afholdelse af tre internationale seminarer: Et med særligt fokus på politiets rolle, et med temaet kriminalitet som konstruktion og et med emnet kriminalitet som modkultur. Udvalgte indlæg fra de tre seminarer samles til en engelsksproget antologi udgivet hos Routledge. Fra Kulturministeriets Forskningspulje fik netværket bevilling til at tilknytte professor Anne-Marie Kilday, Oxford Brookes, som gæsteprofessor. Ud over netværkets fælles aktiviteter fremkom flere medlemmer med individuelle markante forskningsresultater, som opnåede betydelig gennemslagskraft og anerkendelse, bl.a. Tyge Krogh: *A Lutheran Plague. Murdering to Die in the Eighteenth Century*. Brill 2012, Peter Fransen: *Borgen med de mange ansigter. Statsfængslet i Nyborg 1913-2013*, 2013 og Karl Peder Pedersen: *Kontrol over København. Studier i den sene enevældes sikkerhedspoliti 1800-48*, Disputats SDU 2014. Udover doktorgraden indbragte bogen ham Kulturministeriets forskningspris, Julius Bomholt Prisen, for 2014.

Derfor er det indlysende at høste frugten af dette omfattende arbejde ved at opretholde satsningsområdet i den nye strategi. Det sker dels i form af fortsatte individuelle forskningsprojekter, dels gennem et større, fælles forskningsprojekt fokuseret på straffuldbyrdelsen og dens konsekvenser for den kriminelle.



Internationalisering af Rigsarkivets forskning

Rigsarkivets forskning henter altovervejende sine temaer fra dansk historie. Det er naturligt, når den skal tage udgangspunkt i samlingerne. Det er imidlertid vigtigt, at resultaterne ikke forbliver inden for den nationale kontekst, men bliver sat i europæisk perspektiv og formidlet også til et internationalt publikum. En øget internationalisering af Rigsarkivets forskning forudsætter et øget fokus på støtte til deltagelse i netværksdannelse, konferencer og seminarer i udlandet, til sproglig revision og oversættelse, til publicering, til adgang til artikeldatabaser, til kompetenceudvikling af forskerne for at styrke deres internationale gennemslagskraft m.m.

Udvikling af nye satsninger: Familie og slægtshistorie

Ved siden af kriminalitetshistorien søges der etableret et fagligt satsningsområde med familie- og slægtshistorie. Traditionelt og aktuelt udgør dyrkere heraf Rigsarkivets største brugergruppe, hvad enten det er på læsesalene eller – nu overvejende – på nettet. Samtidig er familie- og slægtshistorie internationalt en central disciplin i den videnskabelige forskning, mens det er begrænset, hvor udbredt den er i Danmark. Rigsarkivet ønsker at give disciplinen en stærkere faglig basis, samtidig med at der kan bringes nye perspektiver og kildegrupper i spil over for den store brugergruppe af slægtshistorikere. Flere individuelle projekter er formuleret. Som overbygning hertil er et større internationalt forskningsprojekt under udarbejdelse og vil, såfremt det kan realiseres, kunne bibringe området en videnskabelig tyngde, der samtidig kan berige Rigsarkivets vejledning af slægts- og personalhistorikere og gøre den i højere grad forskningsbaseret.

Udvikling af nye satsninger: Danmarks internationale forbindelser

Udarbejdelsen af den fireårige forskningsplan 2017-2020 viste en betydelig interesse for dette emne blandt en større kreds af Rigsarkivets forskere, som foreløbig har budt ind med en række emner for individuelle forskningsprojekter. Der synes således at være muligheder til stede for en ny tyngdepunktsdannelse og dermed for opdyrkningen af et tredje fagligt satsningsområde. Forudsætningerne herfor, som må tilvejebringes frem imod 2020, er yderligere modning gennem netværksdannelse, først internt, dernæst eksternt, og en fortsat teoretisk og metodisk afklaring hen mod formuleringen af fælles projekter.

Udvikling af nye satsninger: Digitalt skabte arkivalier

Langt den største del af arkivdannelsen i samfundet foregår nu digitalt, og en voksende del af Rigsarkivets samlinger udgøres derfor af digitalt skabte arkivalier. Det drejer sig om elektroniske registre, dokumenthåndteringssystemer, forskningsdata m.m. Skønt de ældste dele af disse samlinger går tilbage til 1960'erne, er det endnu ret behersket, hvad digitalt skabte arkivalier betyder for den historiske forskning. Rigsarkivet har længe næret ønske om at bringe dem yderligere i spil. I 2006 udgav fire arkivarer bogen *Ny viden – gamle idéer*



(Syddansk Universitetsforlag) med studier i udvalgte elektroniske registre. Bogen førte imidlertid næppe til en øget benyttelse af elektroniske registre fra forskerside. I erkendelse af, at forskningen ikke defineres ud fra sine kilder, men gennem sine problemstillinger, søges målsætningen denne gang realiseret ved at tilskynde forskere i den nyeste tids historie til at inddrage denne kildegruppe i deres studier for derved at synliggøre dem for deres forskerkolleger. Der vil i første omgang være fokus på at få iværksat og publiceret et antal individuelle studier samt på at ruste forskerne hertil gennem kompetenceudvikling, ligesom der skal ske en erfaringsopsamling på området. Formulering af større, fælles projekter må formentlig henlægges til den næste fireårige forskningsplan 2021-25.

Trends i den kulturelle og forskningsmæssige udvikling

1. Den historiske interesse er vedvarende stor – færdigheder svinder ind

Så længe der er efterspørgsel efter historisk viden i samfundet, er der behov for forskning i Rigsarkivet. Det kan her konstateres, at danskernes interesse for deres historie fortsat er stor. Den er snarere stigende end aftagende. Interessen spænder over et vidt spektrum: fra skoledrengen i Vestjylland, der spiller rollespil om middelalderen, over gymnasieelev på Fyn, der inddrager kilder fra besættelsestiden i sin AT-opgave, videre til det midaldrende ægtepar på Sjælland, som ser TV om en familie der prøver at leve som i 1950'erne, til pensionisten i hovedstadsområdet, der sysler med sit kvarters lokalhistorie og søger efter gamle fotografier på nettet. Opremsningen kunne gentages adskillige gange med andre dyrkere af historien, andre emner, andre steder og andre sammenhænge. Der er næppe tvivl om, at denne diversitet vil vokse yderligere. For nogle er interessen flygtig og forbigående, for andre er den livslang og dybtgående. De fleste er modtagende, men rigtig mange arbejder selv med deres slægts, bys, egns, generations – forlæng selv listen – historie. I skolerne er arbejdet med historiske kilder tilmed obligatorisk. Mens interessen således utvivlsomt er der, hæmmes mere forpligtende studier af, at flere vigtige færdigheder synes på retur: sprogkundskaber i alle andre sprog end engelsk, forståelse af ældre sprog og skrift samt fortrolighed med læsning af længere tekster.

2. Særlig den nære fortid står til diskussion

Som led ikke mindst i værdikampen er den nære fortid blevet en politisk slagmark. Efterspørgslen efter autentisk dokumentation til støtte for den ene eller anden opfattelse af fortiden vil efter alt at dømme tage til. Undersøgelseskommissioner bemandet med jurister og/eller historikere, individuelle historikere og journalister vil i den forbindelse efterspørge vejledning med forskningsmæssig baggrund. Også forhold længere tilbage i tiden kan rejse diskussion, senest set med "1864" og jævnlige sammenligninger med besættelsestiden, den kolde krig og politiske bevægelser i 1980'erne.



3. Arkivundersøgelser er blevet luksus for de historiestuderende

Stramningerne i gennemførelsestider og i omfanget af specialer betyder, at historiestuderende ikke er så stor en brugergruppe som tidligere. For at modvirke tendensen og sikre, at arkivalier kommer i spil overfor denne kernegruppe af kommende brugere må Rigsarkivet udvikle tilbud, som gør det overkommeligt med arkivstudier. Det kræver forskningsmæssig baggrund at udvikle sådanne tilbud i samarbejde med lærerne på de historiske institutter.

4. Fagfællebedømmelse er slået igennem i den danske historiske forskningsverden

Publicering i tidsskrifter og antologier med fagfællebedømmelse er blevet standard i den danske historikerverden, og Rigsarkivets forskere har som fagets andre forskere i stort omfang tilpasset sig denne udvikling. Navnlig de seneste år har vist udbredelsen til alle forskere. Rigsarkivet skal således ikke frygte for en indførelse af den Bibliografiske Forsknings-Indikator på Kulturministeriets område. Forskningsresultaterne registreres allerede i PURE.

5. Et samlet historisk forskningsmiljø er en fordel for Rigsarkivets forskning

Det er en nødvendighed for det videnskabelige arbejde med dansk historie, at fornyelsen både sker via inspiration fra internationale forskningsdiskussioner ofte med et stærkt islæt af overordnede teoridannelser fra samfundsvidenskab og andre nabodiscipliner og ved inddragelse af helt nye kilder og benyttelse af kendte kilder på en ny måde. Det er gennem konfrontationen med et autentisk kildemateriale, at teorier bekræftes, udbygges, nuanceres, modificeres, forkastes. Rigsarkivets forskere er i kraft af deres kendskab til de mange forskellige arkivalietyper godt klædt på til at bidrage til denne løbende faglige merværdiskabelse og efterspørges også som deltagere i større projekter. Et sådant frugtbart møde har som forudsætning, at Rigsarkivets forskere også er fortrolige med de teoretisk-metodiske forskningsdiskussioner og forstår at skaffe sig internationalt udblik til at kunne indgå i komparationer på tværs af grænser.

Strategiens virkeliggørelse

Som tidligere skal den kommende forskningsstrategi udmøntes gennem to fireårige forskningsplaner. Den første omfattende årene 2017-2020 kan ses nedenfor. Den næste vil omfatte tiden 2021-25. Der skal selvsagt være en overordnet samordning mellem strategien og disse fireårige planer. Det betyder også, at ikke alle fire strategiske mål skal være indfriet fuldt ud i den første periode. Det vil være oplagt at lade kriminalitetshistorien få stor vægt i den første periode, eftersom dette fokuspunkt videreføres fra den tidligere strategi. Ligeledes er familie- og slægtshistorie vigtigt at få skudt i gang, idet den kritiske masse er allerede er til stede og aftaler indgået. Internationalisering bør også i fokus fra begyndelsen, mens det på



nuværende tidspunkt er mere usikkert, hvornår og hvordan Danmarks internationale forbindelser og anvendelse af digitalt skabte arkivalier for alvor kan foldes ud. Det er imidlertid vigtigt at få begyndt.

Den fireårige forskningsplan udmøntes endeligt i forskningsårsplaner, hvor indsatser og produkter i det kommende år konkretiseres af forskerne.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at denne forskningsstrategi er blevet til på et tidspunkt, hvor Rigsarkivets forskning befinder sig i et vadested. For det første er det i skrivende stund uvist, hvor mange forskerstillinger der vil falde bort som følge af det pålagte omprioriteringsbidrag. Det siger sig selv, at det vil påvirke mulighederne for at realisere strategiens målsætninger mærkbart, dersom der bliver tale om en reduktion på mere end en enkelt forskerstilling eller to. For det andet befinder forskerstaben sig midt i et generationsskifte. Mange forskere vil inden for strategiens periode gå på pension. Det er uvist, hvorvidt der kan rekrutteres nye forskere i stedet, og ikke mindst er det usikkert, hvorvidt disse besidder specialkompetencer, der kan udnyttes inden for de nævnte satsningsområder.